

Miért nem hivatalos nyelv iskoláinkban a magyar?

Az immár több mint húsz éve folytatott Gazdaságkor-kutatásomtól imádságos elmélkedéseimen át a mindennapi tapasztalataimig egyre meghatóbbak az olyasféle nemes veretű gondolatmenetek, milyeneket a *Hitel* szerkesztőségétől kapok évről évre. Igen megtisztelőnek tartom őket, hiszen a folyóirat alapító szerzői közé tartozom magyar rémmeséimmal, melyek talán érvényes magyar lélek-leletek közé tartoznak...

Lássunk egy tenyérnyit a medvéből: „Az újra elért nemzeti függetlenség az Európai Unióban látta a történelmi főáramhoz való csatlakozás esélyét, bizakodva az Alapjogi Charta határozott állásfoglalásában: az Unió tiszteletben tartja a tagállamoknak a Szerződés előtti egyenlőségét, valamint nemzeti identitását. Jogos volt a hit: azonosságunk és önrendelkezésünk megőrizhető lesz, ráadásul a jóléti államok sorába léphetünk...”

Igen, igen, a *Hitel*hez hasonló emelkedett lelkületű folyóiratokban ezek a „kiművelt emberfőknek”¹ szánt gondolatok léteznek, persze, hogyne, ám ha a külföldre özönlő tanult fiatalok tízezreit nézem, akkor olyan érzés kerít hatalmába, hogy többségük ugyan iskolázott, papírja is van róla, nyelveket is beszél, de hogy „kiműveltek” lennének, csak annyira hiszem, amennyire Magyarország „önrendelkezésének, szerződések előtti egyenlősége” és a fentebb említett hasonlóan értékes érdekek ügye érdekli őket. Már az „emberfőkkel” is bajom van, meg persze Széchenyi gróffal is. Jussion eszünkbe Lukács György vagy Révai József kiművelt feje, netán éppen Aczél György. Utóbbi segédszínész létére sem volt műveletlennek mondható. Maradtak utánuk könyvek, beszédek, tettnyomok, de máig érvényes gondolatok?

Gr. Széchenyi Istvánnal – csak e mondat ügyében – való vitám lényegében az ún. fölvilágosodással kapcsolatos nézeteltérésem. E tekintetben Salamon királlyal tartok, aki áldozatot mutatott be az Úrnak, majd éjszaka vele álmodott. „Így szólt az Isten: „Kérj, mit adjak neked!” Az ifjú király így válaszolt: „Adj hát szolgáltnak éber szívet, hogy meg tudja különböztetni a jót meg a rosszat. Mert hisz ki tudná másképp kormányozni ezt a te népes népedet?”

CZAKÓ GÁBOR (1942) író, publicista, képzőművész.

1 Gróf Széchenyi István: „Egy nemzet ereje a kiművelt emberfők sokaságában rejlik.”

Tetszett az Úrnak, hogy Salamon ilyen kéréssel fordult hozzá.

Ezért így szólott hozzá az Úr: „Mivel épp ezzel a kéréssel fordultál hozzám, nem hosszú életet vagy gazdagságot kértél magadnak, nem is ellenséged életét kérted, hanem bölcsességért könyörögtél, hogy szem előtt tartsd az igazságot, lásd, megadom neked, amit kértél. Bölcs és értő szívet adok neked, amilyen nem volt előtted, s nem lesz utánad sem (1Kir 3,9-12).

*

A XIX. századi iskolai célok közé tartozott a testi, értelmi, érzelmi nevelés meg a „szívképzés”. És a maiba?

*

Magát a nemes lelkű körlevelet tekintve meg kell állapítani, hogy annak kiindulópontjai mellett a történelem kigyója elsiklott. „Az újra elért nemzeti függetlenség az Európai Unióban látta a történelmi főáramhoz való csatlakozás esélyét, bizakodva az Alapjogi Charta határozott állásfoglalásában: az Unió tiszteletben tartja a tagállamoknak a Szerződés előtti egyenlőségét, valamint nemzeti identitását. Jogos volt a hit: azonosságunk és önrendelkezésünk megőrizhető lesz, ráadásul a jóléti államok sorába léphetünk...” Ne tessék nevetetni!

Már akkor, a 90-es évek elején is sejthető volt, hogy se a Nyugat, se annak a hazánkban működő helytartóságai, a kormányzásból négy évre váratlanul kiszorult „szocialista” és „liberális párt” nem azon szorgoskodott, hogy hazánk független legyen, hogy az Európai Unió beengedje „történelmi főáramba”, sőt a „jóléti államok” közé, ráadásul „azonosságunk és önrendelkezésünk” megtartása mellett. Az EU piacot akart, olcsó munkaerőt és még olcsóbb termőföldet, a honi ipart nem fejleszteni óhajtotta Széchenyi nyomán, hanem leszerelni. Mindezért kaptunk rágógumit, kivándorló-útlevelet, v. ö.: szabadság, meg per-sze bankokat korlátlan mennyiségben.

Még kevésbé gondolt a javunkkal a Pénz, amelynek megfoghatatlan urai rövid pórázon vezetik az „államok” az „Európai Unió”, az „USA” és a többi világhatalom vezetőit, hiszen mind az adósuk! Még az Egyesült Államok, Nagy Britannia vagy Japán is úgy független, mint bárki vagy bármi, akinek/aminek jövedelme nagyjából akkora, amekkora a tartozása.

Európa vallási korszaka a gyarmatosítás addig ismeretlen méretű népiirtásai és a tatár hordákat fölmúló fosztogatásai után a kamatos kamat és a reformáció megjelenésével véget ért. Beköszöntött az új barbárság. A kereszténység fölbomlott, a korábbi lovagi háborúztatások tömeggyilkosságokká fajultak, és a gazdagság átvette a hatalmat. A kamatos kamat jóvoltából olyan önnemző és önfejlesztő eszközre tett szert, amely a javak romlékonyságával szemben állandóan növelte és növeli a pénz értékét, a pénz pedig egyre elvontabb lett, miközben szűkebb és egyre láthatatlanabb érdekcsoportok tulajdonába került. Általa a tudomány, a technika, a közvélemény, a gondolat, a művészet – szóval az egész világ. A Pénzesek kitalálták kizsákmányoltjaik számára a demokráciát. Eszerint választha-

tók a polgármesterek meg a kormányok, melyek a Pénzesek érdekeit érvényesítik tűzön-vízen át, ha kell az emberiség és a Föld élő rendszerének rovására. Ha beüt a válság, és már letagadhatatlanul rosszul mennek a dolgok, akkor helyi Választottak viszik a balhét. Más szóval kirúgják a kormányokat – a Pénzesek maradnak. Ők se nem választhatók, se el nem csaphatók.

A rendszernek folyvást gyarapodnia kell, hogy kölcsönözhesen, áruforgalmát és bevételeit növelhesse, ezért bővítik az Európai Uniót. Némely elemzőnek föltűnt, hogy olyan országok is fölvétettek a tagok sorába, amelyek egyelőre messze éltek a meghirdetett elvektől, ám a Pénz döntött, mivel ezek az országok remek zsákmánynak ígérkeztek. Olcsó volt náluk a föld, a nyersanyag, a munkaerő, a régi szocialista ipar magától összeomlott, tehát nem jelentett versenytársat. Ráadásul itt is, ott is támaszpontokhoz jutottak.

A dörsölt bankok egy szempillantás alatt elkábították a bennszülötteket, akik a „deviza, valuta” és hasonló varázsigék hallatán számolatlanul vették föl az uzso-rakölcsönöket. A tömegtájékoztatót fillérékért megszerezték, beindultak az agy- és szívgyaluk. A választók hamarosan azt látták valóságnak, amit mutattak nekik, és azt gondolták, amit demokratikusan kötelező lett. Hamarosan egyre többen szégyelltek, hogy magyarok meg azt is, hogy férfiak és nők. Mindent egybevetve Közép-Európát és benne Magyarországot is hamarosan elnyelte a Pénz.

Ebben a helyzetben meglehetősen képtelenség holmi társadalmi, kulturális eszményekről beszélni, s ilyenekben reménykedni. A Gazdaságnak nincsen ízlése, vágya a hasznon kívül. Sőt társadalma sincs. Haragudni viszont tud, különösen, ha ellenállást tapasztal. Ilyenkor gyakran még a háború is kitör a „terroristák” ellen, akik tank és légierő híján partizánmódszerekkel harcolnak a mérhetetlen túlerővel támadó világcsendőrséggel. Hiába zajlott azonban demokratikus puccsok sora, nincsen béke a világ történelmi igazságtalanságoktól hevített forró pontjain. Talán azért nincs, mert az ilyen helyeken élő lakosok túl sokat tapasztaltak, és emberek akarnak lenni, nem fogyasztók, genderek és munkaerő-árúk. Nem kérnek a Pénz elnyomó álegyenlősdijéből, a rabversenyekből, és azt is tudják, hogy az erőszak erőszakot szül, a hazugság pedig az összes gaztett atyja.

*

Napjainkban a legkacskaringósabbnak látszó utak is összeérnek. Épp a mi nap derült ki, hogy hazánk szabadon választott kormányát és miniszterelnökét fasisztázó² amerikai szenátor legutóbbi kampányát komoly összeggel támogatta a mi kormányunk egyik volt minisztere által vezetett és a magyar állam pénzéből élő alapítvány! Természetesen a nemzetközi banktrükkökkel adósságszapszádba csalt magyarok pénzéből. A történet nagy tanulsága, hogy az idő,

2 Fasiszta ún. varázsigé. Bűvöltjét vita nélkül kiteszítja a társadalomból. „Gazdaságkor nyelvének legfontosabb szófaja, a jó ~ megbűvöli azt is, aki használja, azt is, akit használnak. A ~val illetett dolog minéműsége az adott babonakörben nem vitatható.” In Cz. G.: *Magyar-Magyar nagyszótár*. III., játszva bővített kiadás, 2009.

a nevelés, az ethosz egyelőre kevés: nincs reformkori nemességünk. A Széchenyi-félék ősei – a főpapságot is beleértve! – a haza védelmében szerezték vagyonukat, ami az ország örökös szolgálatára kötelezte őket. Miként Bibó István rámutatott: új hőstettekre tér nem nyílt, tehát óvodát építettek, selyemgyárat, iskolákat támogattak, művészetet, nyelvújítást – föl sem lehet sorolni, mivel igyekeztek viszonzni kiváltságaikat.

Mai gazdagjaink egyelőre leginkább csak vagyon szereztek, nemességet nem, és mivel a pénz mai köznyelvét, az angolt tanulják, a francia szólást sem ismerik: „noblesse oblige”.

Kivételek persze akadnak. Jellemzően leginkább azok között, akiknek családjai vagy ők maguk megszenvedték a történelmet.

*

A varázsigék jellemző vonása, hogy az általuk megnevezett dolog a valóságban nincsen, éppen a varázsige sűrű használata állítja elő a tudatokban, pl. átláthatóság, demokrácia stb. nem létezik. Ráadásul a pénzizmusban elvileg sem lehetséges, mivel a kígyó fejének találkozása enfarkával titokban zajlik. Bekerítettség viszont van! Jó, ha érzi a polgár, hogy nincs menekvés.

Ilyenkor a magyar ember azért nem esik pánikba, inkább számba veszi lehetőségeit: mi az, ami mindezek ellenére mégis „hatalmában van” (Epiktétosz), amiről többé-kevésbé szabadon dönthet.

Azt hinné az ember, hogyha a szabad világban nem szabad a jog, a gazdaság, a tudomány, a gondolkodás, sőt a szórakoztatás, mert a jogot egyeztetni kell az EU-val, ahol leginkább a rengeteg milliárdos nagyvállalati korrupció – adóelkerülés – lehet törvényes, a görbe uborka nem.

Katona József mindezt már világosan elmagyaráztatta nekünk – épp 166 éve – egy buta paraszttal.

„És aki száz meg százezert rabol,
Bírja léssen annak, akit a
Szükség garast rabolni kényszerített.”

A jó Tiborc nem tud kimenni a divatból!

S ha már tudomány pénzfüggő, a szórakoztatóipar szintén, mert ki tudja előteremteni a csillagászati kutatási költségeket, sztárgázsikat meg a szemfényvesztés csúcstechnikájának az árát, akkor...

*

Hanem álljunk meg és idézzük föl a Virtuózokat! És lássuk az országos örömkönyveket, hallgassuk Lakatos Vivient, Boros Misit, Demeniv Mihályt meg a többi csodálatos muzsikuszjelöltet! A magyar televízióban talán csak a Röpülj páva! első, 1970-es műsorfolyamának tiszta hevülete és igényessége fogható hozzá – természetesen a maga műfajában. Tehát létezik magas szellemiségű, igényes és szerény költségű műsor még a televíziózásban is. Szerénytelenségem

is próbálkozott ilyesmivel a Duna tv-ben a Beavatás című műsorkájával, és a 18. évfolyamig jutott vele...

Mindez azonban kivétel. Akkor is, ha sok hasonló kísérletet, sőt ragyogó eredményt láthatunk a világ minden sarkából. A számok és az arányok teszik kivételessé a szellem fölbukkanását a kultúraiparban, hiszen az említettekkel szemben a túloldalon milliárdok vonulnak föl a piacképes kulturális szemétkibocsátás érdekében. S lám a szellemi szemét tömege és kártékonysága semmi-vel sem marad el az ipari-gazdasági szennyezés mögött.

Természetesen a pénz érdekében és az antikrisztusi személytelenség jegyében rombolja az egyik az ember benső, lelki-erkölcsi erőit, a másik a külső létföltételeit. A büntetést lényegében önmagunkra rójuk ki s hajtjuk végre, amiért a pénz s általa a Semmi, a megsemmisülés, az antikrisztus szolgálói lettünk.

*

Miért nem esik pánikba a magyar ember?

Mert van egy kincse, ami az övé – minden ellenkező törekvés ellenére. Ha nem is vele született, de életet első pillanataitól kezdve hallja, érzékeli és tanulja. Ez a valami a magyar észjárás kiapadhatatlan forrása, a legbiztosabb iránytű. A magyar tehetség.

A magyar tehetséget egy kifogyhatatlan élő forrás táplálja.

Édes anyanyelvünk vagy néhai Kiss Dénes költő kedvenc szavával: Nyelv-édesanyánk.

Hogy mekkora kincset hagytak ránk őseink, azt mi sem mutatja jobban annál, hogy Julianus „teljességgel magyarnak” találta a legalább ötszáz, de tán nyolcszáz éve elhagyott rokonok nyelvét! Mi is értjük Julianus hétszáz éves nyelvét. Mi is történt ez alatt a latin, a germán, a szláv nyelvekkel? Az összessel!

Ezenközben mi vagyunk a világon az egyetlen, ún. független nemzet, amelynek gyermekei nem tanulhatják anyanyelvük szerkezetét, működését, észjárását.

Ennyire veszélyes tudomány a magyar nyelvtan?

Annyi bizonyos, hogy amit helyette oktatnak, az egyértelműen a legutáltabb tantárgy az iskolákban. A helyzetet évtizedek óta figyelem. Ha ez egyáltalán lehetséges, romlik. Egy friss fölmérés szerint (ELTE BTK, Mai Magyar Nyelvi Tanszék – Élet és Tud., 2014/47, 1477) még a matekból bukducsolók is „jobban kedvelik e tárgyat a nyelvtannál...”

Ezt az állapotot hívják csődnek. Vajon létezik olyan cukrász, aki 150 éve kizárólag répástortát készít. Senkinek nem kell, de ő kitart – az állam pedig fizeti...

Az okot kereső szeme előtt a drámai példák végtelen sora vonul el. Kiemelkedik közülük a Czuczor-Fogarasi szótár (1862–74) esete. Szakmai vita nélkül tudománytalanak minősítették, javító pótkötetét megjeleníteni sem engedték,³ mert bár nem utasította el, de nem hirdette a fgr. rokonságot.

3 Állítólag az MTA könyvtárában föllelhető.

Az efféle eljárásban vajon mi a tudományos? Hát még abban, hogy az „eldobott követ” rituálisan köpködik, miközben „szegletkőnek” használják! Mert így megy ez, bárki utánajárhat: A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára – TESz – és a Magyar Értelmező Szótár is a Czuczor–Fogarasi épül! Minden mai tudományos szótárunk alapja.

Páratlan mű! Boldog volna bármelyik nyelvében és kultúrájában élő nemzet, ha magáénak tudhatná! Megbecsülné, tanulná, tanítaná. Hibáit természetesen javítgatná, hiányait kiegészítené, hiszen elkészülte óta másfél évszázad telt el.

Talapzata lehetne egy a magyar nyelvérzéknek-anyanyelvélménynek megfelelő nyelvtudománynak és oktatásnak. Is.

Sok embert ismerek, aki a Czuczor tanulmányozása után kezdte megérteni nyelvünk természetét, a magyar észjárását.

A sajátját!

A szótárból kitetszik, hogy kultúránk kristálytiszt, egységes, lényegközpontú, önépítő rendszer, amely mindannyiunk számára érthető és megélhető. Nyelvtankönyveinkből mindezt elsikkasztották. Nem csoda, hogyha a tanulók nem értik a leckét. Az sem csoda, hogy ma már a hivatásos beszélők sem a *bankba* vagy a *banknak* küldik a törlesztést, hanem a „bank felé”, és csodálkoznak, hogy nem érzékelik meg...

Soha nem találkoztam még senkivel, akit finnugor vagy sumerista tanulmányok ajándékoztak volna meg hasonló élménnyel és tudással. Finály Henrik akadémikust idézve az „urak nyelvészkedése semmit sem hozott a konyhára”, még egy rendes nyelvtant sem.

*

Miért nem hivatalos nyelv hazánkban a magyar?

*

A világ olyan, amilyen. Csak akkor tudunk beleszólni a sorsába, ha erősek vagyunk. Az erő mindig benső. Akkor leszünk erősek, ha tisztában leszünk saját adottságainkkal, képességeinkkel, és használni is tudjuk őket.

Egyszer, már az Újvilágban, Szent-Györgyi Albertet kérdezték a magyar tehetség titkáról. Ő igen egyszerű, mégis talányos választ adott: „*Mi is ugyanazt látjuk, amit önök, de mást is észreveszünk.*” Az „ugyanaz” még érthetőnek látszik, de mi a „más”, amit ugyanott, ugyanazt nézve észreveszünk?

A Czuczor-Fogarasi Szótár – a bibliafordítások idejéig visszanyúló előzmények után s szinte az egész ország közreműködésével – föltárta a magyar nyelv lényegét. Erről – a témát messze nem kimerítve – írtam ezt-azt,⁴ és részt vettem Czuczor-Fogarasi-konferenciák szervezésében.

4 Cz. G.: *Ideák nyelve; Beavatás a magyar észjárásba; Beljebb a magyar észjárásba (Juhász Zoltánnal). Eredeti magyar nyelvtan; Szabir titok; Juliánusz barát ajándéka.*

A Szótár letölthető a hálóról, adattömegében minden ellenőrizhető. Itt csak annyit, hogy nyelvünkben a hangok jelentéscsírákat, korabeli szóval: értelményeket oltanak a szóba: *liheg – libeg – lebeg – lobog – locsog – lotyog – lobban – loccsan – robban – rottyan* stb. Lám, mit tesz egyetlen hang változása! Hány jelentés, hány lágy és fenyegető hangulat érint meg bennünket egyetlen jelentésmezőben!

A hangértelményekre újabban a finnek is fölfigyeltek!

Szavaink beláthatatlan tömege – a Cz. F. 110 000-nél valamivel többet sorol föl – 2306 gyökre épül. Mind hordozza a gyök érzékletességét, képét: hangját, hangulatát stb. A gyökök szótörzseket sarjasztanak, melyekből újabb szótörzsek erednek: *pir>pirul; pir – pirkad>pirkadat* stb. Így megy ősidők óta. Most is, sőt a később esedékes szavaink is a gyökkészletünkre támaszkodnak! Mi több, a meghonosodni akaró vendégek is be akarnak nőni ebbe a rendbe: *foci, sulí, ubi* stb.

Szavaink gyökeik jelentése szerint szócsaládokat, bokrokat, nemzetségeket, jelentésmezőket alkotnak, melyeket a közös kép és a rokon hangzás köt össze. Pl. a *kör, ker, kor, gur, gör* stb., a *ter, tér, tár, a tip, tap, top* gyökcsaládok létszáma egyenként 700 fölötti.

A gyökök és a toldalékok szorzatai több millió szó képzését teszik lehetővé, melyek minden magyar számára azonnal érthetők! Olvasóim gyűjtéseiből tudom, hogy jelenleg száznál több saját szavunk és kifejezésünk van a meghalás-*ra, ötszáznál több a közlésre, tizenötezer körül a helyváltoztatásra!*

A gyökben rejlő közös kép és a hangalak egysége a Varga Csaba-törvény. Világhírű rajzfilmesünk jött rá, hogy e kettő adja a magyar nyelv roppant szilárd-ságát: a hangalak bizonyos szabályok szerint változhat ugyan, de a kép nem! A magyar ezért nem szakadt tájbeszédre, mint a latin, a germán és a többi. Ezért tudott beszélni Julianus a rokonokkal számukra ismeretlen témákról is, például kereszténységről, királyságról!

*

Miért kunkorítják föl a szó végét még diplomások is? Mert nem tudják, hogy a magyar szónak az eleje hangsúlyos. Miért hangsúlyos, és miért nem tudják? Mert nem tanítják. Miért nem tanítják? Mert ki kellene mondani az igazságot: ott van a gyök, a szó lényege, alapjelentése. Ugyanez az eszme határozza meg a mondathangsúlyt. A mi szórendünk az indoeurópaiak többségével ellentétben szabad, az értelem, a lényeg dönt, ezért a hangsúlyozandó szónak főhelyet keresünk, tehát a mondat elejébe tuszkoljuk, egész pontosan az állítmány elé. A szó-és mondathangsúly megállapítása a két Fogarasi-törvény. Bizony, a szótárszerző Fogarasi János törvényei. Ezek sem a levegőben lógnak, mert a lényeg szerint helyezzük el család- és személynevünk részeit, ezért címezünk, keltezzünk, számolunk úgy, ahogy stb. Súlyos áruháznak tartom a keltezés EU-szabványhoz értelmetlenítését. A döntéshozóknak vajon mentségük-e a tudatlanságuk?

De még nincs vége. Ugyanebbe a rendbe tartozik népdalaink és táncaink „ereszkedő lejtése” is és maga a magyar észjárás. A magyar lélekről, észjárásról

rengeteget tudott Lükő Gábor, Berze Nagy János, Karácsony Sándor, ki is tették szűrüket a tudományosságból. „...Az, hogy »magyar«, nem faj, nem vér, hanem lélek dolga. Nem a vér alakította ki a magyar lelket, s hozta létre így a magyar fajt, hanem ellenkezőleg, a magyar lélek hatott a vérrre, s most és minden időben az a magyar faj, amit a magyar lélek áthatott. Mindenki olyan mértékben magyar, amekkora mértékben magyar lélek ereje él és hat rajta keresztül...” (Karácsony Sándor)

Ateistáknak ajánlom a magyar lélek kifejezést magyar észjárásra fordítani.

*

Miért kell tudatlannak lennie a magyarnak, akit Nyelvédesanya csecsszopó kora óta bölcsességre oktat? Hogy át ne lásson a kor szitáján.

Ma már nincsen jelentősége a XIX. századi esetleges Habsburg-magyarellenességnek. Hunfalvy Pálnak és Budenz Józsefnek sem kell már kimutatnia a finnugor eredetünket. Ez a gondolat magától elfonnyadt. Kiderült, hogy a genetikai kapcsolat túl gyöngye köztünk és a finnugorok közt, ezért a leszármazási családfák kidőltek. Következésképpen a nyelviek is. A néprokonság nélküli nyelvrokonság igazolásával hivatásos nyelvészeink pedig késnek.

Ettől függetlenül a nyelvi rokonság lehetséges, de az is mellékes. Egyrészt igen sok néppel adtunk-vettünk szavakat és nyelvtani elemeket, másrészt meg oly mindegy, hogy finnugor-e, sumér-e, dakota-e a legközelebbi nyelvi unokatestvérünk. A dolgok jelen állása szerint ugyanis nem annyira kaptunk, mint amennyire adtunk nyelvi és kulturális: mondai, zenei stb. javakat a finnugoroknak. Sajnos, mi hálátlanul elfelejtettük őket, ők viszont megőrizték a lovon járó, páncélt átütő nyállal, jóféle mézsörrel, prémekkel, fémeszközökkel kereskedő, a vásárokon mesélő,⁵ szabirnak⁶ nevezett eleink emlékét, úgyhogy egy csoportjuk, a mai manysi, még azonosulni is próbált velük.⁷ Emlékeztük aranybánya számunkra.

*

Miért nincs tudományos vita? Nekem nem hiányzik. Tudósainknak azért nem, mert a Cz. F. lényegében teljes analízishez közeli eredmény, a finnugor elmélet pedig föltételezések és a rájuk épülő ún. kikövetkeztetések láncolata.

Minden tudományoskodásnál többet jelent nyelvünk léte: amíg hűek leszünk hozzá, védeni és tanítani fog bennünket, miként eddig is tette.

5 L. Osztyák: mañt 'monda', mante - 'mesét mesél'.

6 *Bíborbanszületett Konstantin: A Birodalom kormányzása (948–952, DA1)*, in Györffy György: *Kortársak és krónikások híradásai*. Budapest, 1975, Gondolat, 115–124: „abban az időben [...] valamilyen okból szávtartü ászfalúnak nevezték őket”.

7 Patkanov, Szergij: A szabirok nemzetisége. *Ethnographia*, 1900, 8–9. szám.